

بررسی دیدگاه فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی مدارک پزشکی دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز در خصوص نقاط قوت و ضعف برنامه‌ی کارآموزی در عرصه

جواد زارعی*؛ دانشجوی دکترای مدیریت اطلاعات بهداشتی و درمانی، عضو گروه مدیریت و فناوری اطلاعات سلامت، دانشکده‌ی پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

رباب عبدالخانی؛ کارشناس ارشد فناوری اطلاعات سلامت، عضو هیأت علمی دانشکده‌ی علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی آبادان، آبادان، ایران.

سحر عزیزی؛ دانشجوی کارشناسی ارشد فناوری اطلاعات سلامت، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.
لیلا ساریخانی؛ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی، دانشکده‌ی مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.

چکیده: کارآموزی بخش اساسی و مهم در فرآیند آموزش هر رشته است. در رشته‌های گروه پزشکی و پیراپزشکی نسبت به سایر رشته‌های دانشگاهی دوره کارآموزی از اهمیت بیشتری برخوردار است. لذا این پژوهش به بررسی نقاط قوت و ضعف برنامه کارآموزی در عرصه دانشجویان مقطع کارشناسی رشته مدارک پزشکی دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز می‌پردازد. برای این منظور دو ورودی از دانشجویان کارشناسی ناپیوسته مدارک پزشکی دانشگاه جندی‌شاپور اهواز که دوره‌ی کارورزی خود را گذرانده بودند، در تابستان ۱۳۹۰ مورد مطالعه قرار گرفتند. برای گردآوری داده‌ها از یک پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردید. پس از تأیید روایی و پایایی، این پرسشنامه در اختیار جامعه پژوهش قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که نقاط قوت عمده برنامه‌ی کارآموزی شامل: نحوه‌ی برخورد مربیان کارآموزی با دانشجویان، همکاری مدیران مراکز بهداشتی درمانی برای اجرای کارآموزی، هماهنگی قبلی بین گروه مدارک پزشکی و بیمارستان‌ها و تشکیل کلاس‌های توجیهی شروع دوره برای آشنایی کارآموزان با فرآیند کارآموزی، بود. کافی و مناسب نبودن امکانات و تسهیلات رفت و آمد، عدم سنجش دانش واقعی فراگیران و تأکید نکردن بر سرفصل‌های کاربردی در رشته مدارک پزشکی با توجه نیازهای شغلی آینده دانشجویان، نیز از جمله نقاط ضعف برنامه کارآموزی بود. با توجه به تغییر نام رشته مدارک پزشکی به فناوری اطلاعات سلامت، نیازهای آموزشی جدیدی برای کارآموزی دانشجویان مطرح شده است. بنابراین گروه مدیریت و فناوری اطلاعات (مدارک پزشکی) به منظور ارتقاء کیفیت دوره کارآموزی دانشجویان، باید رویکردهای مثبت گذشته در برنامه کارآموزی را ادامه داده و با برنامه‌ریزی نقاط ضعف گذشته را اصلاح کند.

واژگان کلیدی: کارآموزی، مدارک پزشکی، آموزش در عرصه.

* نویسنده‌ی مسؤول: دانشجوی دکترای مدیریت اطلاعات بهداشتی و درمانی، عضو گروه مدیریت و فناوری اطلاعات سلامت، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، اهواز، ایران.

(Email: j.zarei27 @ gmail.com)

مقدمه

نقش عمده آموزش عالی، تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه، ترویج و ارتقای دانش، تحقیق و زمینه سازی برای توسعه کشور است (برزو و همکاران ۱۳۸۷). نظام آموزشی علوم پزشکی، بخش مهمی از نظام آموزش عالی است که با حیات انسان‌ها سر و کار دارد و وظایف مهمی همچون آموزش، پژوهش، ارائه خدمات به افراد جامعه، تکامل حرفه‌ای رشته‌های گوناگون درون خود و توسعه فرهنگ را به عهده دارد (پرینس و همکاران ۲۰۰۵). علاوه بر این، دانشگاه‌های علوم پزشکی، در کنار ارائه خدمات بهداشتی-درمانی به مردم، وظیفه مهم تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص مورد نیاز بخش‌های مختلف جامعه را نیز انجام می‌دهد (رضائیان ۱۳۹۱). نقش دانشگاه فقط تربیت نیروی انسانی متخصص نیست، بلکه کارایی و توانایی نیروهای دانش‌آموخته‌ی آن برای کار در جامعه اهمیت بیشتری دارد، در غیر این صورت بودجه و انرژی صرف شده برای تربیت آنان به هدر می‌رود (صادقی و همکاران ۱۳۸۷). برای تحقق ویژگی‌های حرفه‌ای و کسب مهارت‌های مورد نیاز، دانشجویان در عرصه‌های کارآموزی آموزش می‌بینند (اسکلدارو همکاران ۲۰۰۹). در چارچوب نظام آموزش‌های رسمی، اصطلاح کارآموزی به تجربه‌های کاری نظارت شده‌ای گفته می‌شود که دانشجویان به طور کلی در طول دوره‌ی تحصیلی خود در دانشگاه فقط یک بار آن را تجربه می‌کنند و بعضی مواقع ممکن است به ازای آن دستمزد پرداخت شود (ویمر، اسپمیدت و اسپلینتر ۲۰۰۶).

کارآموزی بخش اساسی و مهم در هر رشته است. در این نوع آموزش، دانشجو در تعامل با محیط، مربی و پرسنل واحدهای بهداشتی درمانی، مفاهیم آموخته شده تئوری را به صورت ملموس تر و در ارتباط با سایر متغیرهای محیطی می‌بیند و می‌آزماید. در واقع هدف از طی دوره‌ی کارآموزی، آشنایی کامل دانشجو با اجزای واحدهای درمانی و همچنین شناخت روند و نحوه‌ی کارکرد سیستم بهداشتی و درمانی است (گاردن و همکاران ۲۰۰۰). از این رو اهمیت و جایگاه ویژه آن در ایفای نقش حرفه‌ای دانش‌آموختگان بسیار مهم است. نوع محیط آموزش عملی دانشجویان، نوع روش‌های آموزشی به کارگرفته شده در کارآموزی‌ها و کارورزی‌ها و روش ارزشیابی دانشجویان از عوامل مؤثر در تحقق اهداف کارآموزی است (شریف زاده و محبوبی ۱۳۹۱). ارزشیابی برنامه‌ی آموزش در عرصه (کارآموزی‌ها و کارورزی‌ها) برای تشخیص نقاط قوت و ضعف برنامه، از اهمیت زیادی برخوردار است (جعفری و ولیانی ۱۳۸۱).

زمان صرف شده توسط کارآموز در طی دوره‌ی کارآموزی، مکان و موقعیت برگزاری دوره‌ی کارآموزی، سطح کیفی اجرای دوره، میزان هدایت و نظارت مربی در طول دوره کارآموزی، نوع فعالیت‌ها و ساختار برنامه‌ی کارآموزی، مطابقت فعالیت‌ها بر مبنای استانداردها و همکاری تیم دانشگاهی برای برطرف نمودن نیازهای کارآموزان، همگی از جمله عوامل تأثیرگذار بر اجرای برنامه‌ی کارآموزی هستند معرفی نموده‌اند (باگ ۲۰۰۳). در رشته‌ی مدارک پزشکی نیز دوره‌های کارآموزی در شکل‌دهی مهارت‌های اساسی و توانمندی حرفه‌ای دانشجویان نقش اساسی دارد، و ضعف آموزش در این دوره می‌تواند عامل مشکلاتی گردد که به ضعف مهارت‌های حرفه‌ای فارغ‌التحصیلان، کاهش کارایی و اثربخشی آموزش منجر گردد (رنگرزجیدی، صدوقی و رضایی مفرد ۱۳۸۴).

در سال‌های اخیر مطالعات زیادی در خصوص برنامه‌ی کارآموزی و کارورزی در حوزه‌ی بالینی انجام شده است و فرایند کارآموزی در رشته‌هایی نظیر پرستاری، مامایی و پزشکی از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. اما در مورد برنامه‌ی کارآموزی در رشته‌هایی غیر بالینی نظیر مدارک پزشکی مطالعات محدودی صورت گرفته است. لذا این مطالعه به بررسی نقاط ضعف و قوت دوره‌ی کارآموزی دانشجویان کارشناسی مدارک پزشکی از دیدگاه فارغ‌التحصیلان رشته‌ی مدارک پزشکی می‌پردازد. از آنجایی که بهترین منبع برای ارزیابی اثربخشی دوره کارآموزی نظرات دانشجویان و فارغ‌التحصیلان است. ارزیابی دوره‌ی کارآموزی بعد از فراغت از تحصیل این امکان را می‌دهد تا اولاً افراد کاربردی بودن آموزش‌های دوره را بهتر ارزیابی کنند و دوم اینکه افراد بدون استرس و سوگیری اقدام به بیان دیدگاه خود می‌کنند. بنابراین این مطالعه با هدف بررسی ابعاد مختلف برنامه‌ی کارآموزی رشته‌ی مدارک پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز، از دیدگاه فارغ‌التحصیلان رشته‌ی مدارک پزشکی این دانشگاه، انجام شده است. بررسی ابعاد مختلف برنامه‌ی کارآموزی، امکان شناسایی نقاط و ضعف فرآیند اجرای کارآموزی رشته‌ی مدارک پزشکی را فراهم می‌سازد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه‌ی توصیفی می‌باشد که در تابستان و پاییز سال ۱۳۹۰ به مدت شش ماه انجام شده است. با توجه به اینکه هدف اصلی این فرایند تعیین نقاط قوت و ضعف کارآموزی دوره‌ی کارشناسی مدارک پزشکی بود، بنابراین ورودی‌هایی از دانشجویان مورد مطالعه قرار گرفتند که دوره‌ی کارآموزی را به طور کامل گذرانده بودند.

نقاط ضعف کارآموزی در نظر گرفته شد. در نقاط قوت میانگین ۳-۴ به عنوان ارزیابی عالی، میانگین ۲-۳ به عنوان ارزیابی خوب، میانگین ۲ به عنوان ارزیابی متوسط و در نقاط ضعف میانگین ۱-۲ به عنوان ارزیابی ضعیف و میانگین ۰-۱ به عنوان ارزیابی خیلی ضعیف از کارآموزی در نظر گرفته شد. با توجه به فارغ‌التحصیل شدن این دانشجویان برای گردآوری اطلاعات، ابتدا مشخصات تماس آن‌ها، شامل شماره‌ی تلفن و ایمیل کسب گردید. مشخصات تماس فارغ‌التحصیلان از طریق بررسی فرم‌های اطلاعات فردی موجود در گروه و آموزش دانشکده، تماس با نماینده‌ی سابق کلاس، به دست آمد. از مجموع ۴۶ دانشجو، پژوهشگران موفق به تماس با ۴۴ نفر گردیدند. سپس از طریق ایمیل برای تمامی این افراد پرسشنامه فرستاده شد. قبل از ارسال ایمیل نیز مجدداً با افراد تماس گرفته شده و در مورد نحوه‌ی تکمیل پرسشنامه به آن‌ها توضیحات لازم داده شد. از ۴۴ پرسشنامه فرستاده شده تعداد ۳۴ پرسشنامه عودت داده شد (۷۷/۳٪). داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از روش‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار و فراوانی) در نرم‌افزار SPSS (نسخه‌ی ۱۵) تحلیل گردیدند.

یافته‌ها

در مجموع، پرسش‌شوندگان، برنامه‌ی کارآموزی کارشناسی مدارک پزشکی را با میانگین (۲/۲۹) نسبتاً خوب ارزیابی کردند. با توجه به میانگین نمرات داده شده به سؤالات، پرسش‌شوندگان هیچ‌یک از موارد مرتبط با کارآموزی را عالی ارزیابی نکرده بودند. یافته‌های مرتبط با دیدگاه فارغ‌التحصیلان رشته‌ی مدارک پزشکی در مورد نقاط ضعف و قوت عملکرد مربیان کارآموزی نتایج حاصل نشان داد که در مجموع جامعه‌ی پژوهش، با میانگین (۲/۶) دانشجویان "عملکرد مربیان کارآموزی" را خوب ارزیابی نموده بودند. در مقایسه از دیدگاه جامعه پژوهش بالاترین نمره مربوط به "نحوه‌ی برخورد مربیان کارآموزی با دانشجویان" و کمترین نمره مربوط به "تلاش و نظارت کافی مربی در محل کارآموزی" بود (جدول ۱).

جدول ۱: دیدگاه فارغ‌التحصیلان رشته‌ی مدارک پزشکی در مورد نقاط ضعف و قوت عملکرد مربیان کارآموزی

انحراف معیار	میانگین	موارد مرتبط با مربیان کارآموزی
۰/۷۱۷	۲/۹۲	نحوه برخورد مربیان کارآموزی با دانشجویان
۰/۶۲۴	۲/۷۱	مناسب بودن تعداد دانشجو برای هر مربی (برای پوشش مناسب جنبه‌های مختلف یادگیری)
۰/۶۶۷	۲/۶۲	سطح علمی مربیان کارآموزی نسبت به سرفصل‌های کارآموزی و مطالب جدید
۰/۹۳۲	۲/۴۶	حضور دانشی مربیان کارآموزی برای پاسخگویی به سؤالات
۰/۷۷۶	۲/۴۲	داشتن دیدگاه روشن مربیان کارآموزی نسبت به رشته مدارک پزشکی
۰/۸۶۸	۲/۳۳	تلاش و نظارت کافی مربی در محل کارآموزی
	۲/۶	جمع

لازم به ذکر است که کارآموزی رشته‌ی مدارک پزشکی در مقطع کارشناسی در تمام ایران به صورت کارآموزی در عرصه در ترم آخر ارائه می‌گردد. در این فرآیند دو دوره‌ی اخیر کارآموزی برگزار شده برای مقطع کارشناسی، مورد مطالعه قرار گرفت. این دو دوره برای دانشجویان ورودی ۱۳۸۷ و دانشجویان ورودی ۱۳۸۸ برگزار شده بود، که دانشجویان هر دو ورودی در مدت اجرای فرآیند فارغ‌التحصیل شده بودند. بنابراین جامعه‌ی پژوهش شامل ۴۶ نفر از دانشجویان کارشناسی ناپیوسته مدارک پزشکی دانشگاه جندی‌شاپور اهواز (ورودی‌های روزانه نیمسال دوم سال ۸۷، ورودی‌های روزانه نیمسال اول سال ۸۸) بود، که دوره‌ی کارورزی خود را گذرانده بودند. در این مطالعه، تمامی دانشجویان مورد بررسی قرار گرفته و حجم نمونه و جامعه با هم برابر بود.

ابزار گردآوری داده، پرسشنامه پژوهشگر ساخته بود. این پرسشنامه با توجه به سرفصل‌های کارآموزی دوره‌ی کارشناسی رشته‌ی مدارک پزشکی، منابع معتبر، نظر افراد متخصص در رشته‌ی مدارک پزشکی (اساتید، مربیان کارآموزی، کارکنان بیمارستان‌های آموزشی اهواز) طراحی شده بود. روایی پرسشنامه با استفاده از نظر متخصصان و برای پایایی آن از آزمون آلفای کرونباخ استفاده گردید. ضریب به دست آمده ۰/۸۳٪ بود که نشان‌دهنده‌ی قابل قبول بودن پایایی پرسشنامه است. پرسشنامه شامل اطلاعات عمومی (سن، جنس، دوره (روزانه/شبانه) و سال ورود) و ۳۰ سؤال مرتبط با بررسی نقاط قوت و ضعف برنامه‌ی کارآموزی بود. این سؤالات برنامه‌ی کارآموزی مدارک پزشکی را در چهار حیطه مورد بررسی قرار داده بود. این حیطه‌ها عبارت‌اند از:

* ارزیابی مربیان کارآموزی (۶ سؤال)

* ارزیابی بیمارستان‌های محل کارآموزی (۹ سؤال)

* ارزیابی نحوه‌ی ارزشیابی دانشجویان در دوره‌ی کارآموزی (۴ سؤال)

* ارزیابی برنامه‌ریزی گروه در ارتباط با دوره‌ی کارآموزی (۱۱ سؤال)

برای سنجش پاسخ سؤالات از مقیاس رتبه‌بندی پنج نمره‌ای لیکرت (۰-۴) به صورت زیر استفاده گردید: ۴ عالی، ۳ خوب، ۲ متوسط، ۱ ضعیف و ۰ بسیار ضعیف، با توجه به اینکه پاسخ هر سؤال می‌توانست بین ۰ تا ۴ باشد برای سنجش آن‌ها از نمرات داده شده میانگین گرفته شد. سپس بر مبنای میانگین نمرات، نقاط ضعف و قوت کارآموزی بصورت زیر مشخص گردید. میانگین بالاتر از ۲ به عنوان نقاط قوت کارآموزی و میانگین نمرات پایین از ۲ به عنوان

کارآموزی" را نسبتاً خوب ارزیابی نموده بودند. در مقایسه از دیدگاه جامعه‌ی پژوهش بالاترین نمره مربوط به "تشکیل کلاس‌های توجیهی شروع دوره برای آشنایی کارآموزان با فرآیند کارآموزی" و کمترین نمره مربوط به "تأکید بر سرفصل‌های کاربردی در رشته‌ی مدارک پزشکی با توجه نیازهای شغلی آینده" بود (جدول ۴).

جدول ۴: دیدگاه فارغ‌التحصیلان رشته‌ی مدارک پزشکی در مورد نقاط ضعف و قوت برنامه‌ریزی گروه در ارتباط با دوره کارآموزی

انحراف معیار	میانگین	موارد مرتبط با برنامه‌ریزی گروه در ارتباط با دوره کارآموزی
۰/۹۱۷	۲/۸۳	هماهنگی قبلی بین گروه مدارک پزشکی و بیمارستان‌ها
۰/۸۱۶	۲/۸۴	تشکیل کلاس‌های توجیهی شروع دوره برای آشنایی کارآموزان با فرآیند کارآموزی
۰/۸۵۰	۲/۷۸	توجه کارآموزان در مورد نحوه اجرای درس در کلاس‌های توجیهی شروع دوره
۰/۹۸۹	۲/۷۵	ارائه چهارچوب مشخصی برای تهیه گزارش نهایی کارآموزی
۰/۸۱۶	۲/۶۷	مشخص بودن وظایف مربی و دانشجو
۰/۹۷۸	۲/۵۰	کافی بودن مدت زمان درس کارآموزی برای پوشش مباحث درس
۱/۱۲	۲/۳۳	گروه بندی مناسب دانشجویان
۱/۰۳	۲/۲۵	مشخص نمودن اهداف کارآموزی برای مربی و دانشجو
۰/۹۴۴	۲/۲۵	امکان چرخش کاری در بخش‌های مختلف
۰/۸۸۴	۲/۲۱	نظم و ثبات در برنامه‌ریزی
۰/۹۷۷	۲/۲۰	تأکید بر سرفصل‌های کاربردی در رشته مدارک پزشکی با توجه نیازهای شغلی آینده دانشجویان
۲/۵		جمع

بحث

کارآموزی یکی از واحدهای عملی مهم برای دانشجویان مدارک پزشکی است و بهبود و ساماندهی آن نقش مهمی در ارتقای کیفیت آموزش، تدریس و یادگیری در این رشته را ایفا خواهد نمود. نتایج به دست آمده نشان داد که دانشجویان مهم‌ترین ضعف را در حیطه‌ی ارزشیابی می‌دانستند، که این نتایج با یافته‌های برخی از مطالعات دیگر همخوانی دارد. برای نمونه مطالعه‌ی جوادی و همکاران با عنوان "مقایسه‌ی نظرات مربیان و دانشجویان رشته‌ی مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در مورد وضعیت دروس کارآموزی این رشته" که در سال ۱۳۸۶ انجام گرفت نشان داد، یکی از مشکلات دانشجویان نحوه‌ی ارزشیابی بود. آن‌ها اعتقاد داشتند که ارزشیابی‌ها معمولاً دانسته‌ها و یافته‌های دانشجو را به طور عادلانه نمی‌سنجند (جوادی، رئیس‌ی و گلکار ۱۳۸۶). مطالعه‌ی آیین و همکاران در مورد کارآموزی دانشجویان پرستاری نیز فرآیند ارزشیابی دانشجویان، نامطلوب گزارش شده بود (آیین، الهانی و انوشه ۱۳۸۸). ارزشیابی درسی همیشه یکی از موضوعات چالش برانگیز در روابط دانشجو و استاد بوده است.

یافته‌های مرتبط با دیدگاه فارغ التحصیلان رشته مدارک پزشکی در مورد نقاط ضعف و قوت بیمارستان‌های محل کارآموزی در مجموع جامعه پژوهش، با میانگین (۲/۱) "بیمارستان‌های محل کارآموزی" را متوسط ارزیابی نموده بودند. در مقایسه از دیدگاه جامعه‌ی پژوهش "میزان همکاری مدیران مراکز بهداشتی درمانی برای اجرای کارآموزی" با میانگین (۲/۷۱) به عنوان مهم‌ترین نقطه‌ی قوت و "کافی و مناسب بودن امکانات و تسهیلات رفت و آمد" با میانگین (۱/۲۵) به عنوان مهم‌ترین نقطه‌ی ضعف بیمارستان‌های محل کارآموزی بود (جدول ۲).

جدول ۲: دیدگاه فارغ‌التحصیلان رشته‌ی مدارک پزشکی در مورد نقاط ضعف و قوت بیمارستان‌های محل کارآموزی

انحراف معیار	میانگین	موارد مرتبط با بیمارستان محل کارآموزی
۰/۷۵۱	۲/۷۱	همکاری مدیران مراکز بهداشتی درمانی برای اجرای کارآموزی
۰/۶۵۴	۲/۵۸	نحوه برخورد پرسنل مراکز با دانشجویان
۰/۹۵۵	۲/۲۹	میزان مشارکت پرسنل در امر آموزش
۰/۹۴۷	۲/۱۳	مناسب بودن تعداد دانشجویان نسبت به فضای بخش مدارک پزشکی
۰/۹۰۸	۲/۰۴	داشتن دیدگاه روشن پرسنل نسبت به رشته مدارک پزشکی
۰/۹۲۹	۱/۹۲	آشنایی کامل پرسنل با نیازهای آموزشی رشته
۰/۹۲۹	۱/۹۲	برخورداری از امکانات آموزشی لازم به منظور آشنایی دانشجویان با موضوعات سرفصل
۱/۰۱	۱/۶۳	دسترسی به امکانات رفاهی در محیط کارآموزی
۱/۲۲	۱/۲۵	کافی و مناسب بودن امکانات و تسهیلات رفت و آمد (سرویس)
۲/۱		جمع

یافته‌های مرتبط با دیدگاه فارغ‌التحصیلان رشته‌ی مدارک پزشکی در مورد نقاط ضعف و قوت ارزشیابی دانشجویان در مجموع جامعه‌ی پژوهش، با میانگین (۱/۹۵) "ارزشیابی دانشجویان" را نسبتاً ضعیف ارزیابی نموده بودند. در مقایسه از دیدگاه جامعه‌ی پژوهش بالاترین نمره‌ی مربوط به "عادلانه بودن نحوه‌ی ارزشیابی" و کمترین نمره‌ی مربوط به "سنجش دانش واقعی فراگیران" بود (جدول ۳).

جدول ۳: دیدگاه فارغ‌التحصیلان رشته‌ی مدارک پزشکی در مورد نقاط ضعف و قوت ارزشیابی دانشجویان

انحراف معیار	میانگین	موارد مرتبط با ارزشیابی دانشجویان در دوره کارآموزی
۰/۹۷۰	۱/۹	تناسب ارزشیابی با سرفصل‌های ارائه شده
۰/۹۱۷	۲/۱۷	عادلانه بودن نحوه ارزشیابی
۰/۸۳۰	۱/۹	مناسب بودن روش‌های ارزشیابی
۰/۸۳۴	۱/۸۳	سنجش دانش واقعی فراگیران
۱/۹۵		جمع

یافته‌های مرتبط با دیدگاه فارغ‌التحصیلان رشته‌ی مدارک پزشکی در مورد نقاط ضعف و قوت برنامه‌ریزی گروه در ارتباط با دوره‌ی کارآموزی در مجموع جامعه‌ی پژوهش، با میانگین (۲/۲۱)، "برنامه‌ریزی گروه در ارتباط با دوره‌ی

در مقایسه ارزشیابی عملکرد دانشجو در کارآموزی با چالش‌های بیشتری همراه است، زیرا بیشتر ارزشیابی مبتنی بر مشاهده عملکرد، مهارت‌های رفتاری و عاطفی است. مشکل اینجاست که بخاطر پیچیدگی ماهیت کارآموزی، ارزشیابی آن تا حدود زیادی وابسته به دیدگاه مربی کارآموزی است. بنابراین اغلب دانشجویان ارزشیابی را مناسب با توانایی خود نمی‌دانند و اعتقاد بر عادلانه بودن فرایند ارزشیابی ندارند.

در مطالعه‌ی حاضر تعدادی از فارغ‌التحصیلان، در زمان پژوهش مشغول گذراندن طرح یا استخدام شده بودند، لذا ارزیابی آن‌ها از کاربردی بودن سرفصل‌های کارآموزی دارای اهمیت فراوان است. در این مطالعه یکی دیگر از نقاط ضعف قابل تأمل، عدم تأکید بر سرفصل‌های کاربردی در رشته مدارک پزشکی بود، هدف اصلی از آموزش دانشگاهی تربیت نیروی انسانی ماهر برای تصدی مشاغل مختلف در جامعه است. نکته اساسی انطباق بین آموزش‌های دانشگاهی با مهارت‌های مورد نیاز مشاغل است (امیری و فرخی ۱۳۸۶؛ و عزیزی ۱۳۸۳). اما برخی از مطالعات انجام شده در ایران نشان‌دهنده عدم تطابق و کاربردی نبودن سرفصل‌های آموزشی برخی از رشته‌های تحصیلی است (جوادی، رئیسی و گلکار ۱۳۸۶؛ محمودی نجف‌آبادی ۱۳۸۹؛ انصاری و حسینی نژاد ۱۳۸۷؛ و فرهانی و همکاران ۱۳۸۸). انتخاب محل کارآموزی و برخورداری آن محل از امکانات آموزشی مناسب از موارد مهم دیگر در اجرای کارآموزی است. به‌طور معمول کارآموزی در بیمارستان‌های آموزشی انجام می‌گیرد، اما برخی از این بیمارستان‌ها از امکانات آموزشی کافی برخوردار نیستند. مطالعه‌ی حاضر نشان داد که بیمارستان‌ها در زمینه‌ی برخورداری از امکانات آموزشی لازم دچار ضعف می‌باشند. مطالعه‌ی محمودی‌فر در مورد دیدگاه مربیان آموزشی و دانشجویان پرستاری درباره‌ی آموزش‌های بالینی، نشان داد که دانشجویان دسترسی به تجهیزات و امکانات آموزشی محیط بالینی را ضعیف ارزیابی کرده بودند (محمودی فر ۱۳۸۸).

از نقاط ضعف دیگر کافی و مناسب نبودن تسهیلات رفت و آمد و تسهیلات رفاهی بود. در مطالعه‌ی جوادی و همکاران نیز امکانات رفت و آمد از عواملی بود که هم دانشجویان و هم مربیان در مورد نامطلوب بودن آن اتفاق نظر داشتند (جوادی، رئیسی و گلکار ۱۳۸۶). در مطالعه‌ی دهقانی و همکاران بر روی مشکلات آموزش بالینی کارآموزی در عرصه‌ی دانشجویان پرستاری دانشکده‌ی پرستاری و مامایی شهید صدوقی یزد، بیش از نیمی از دانشجویان دسترسی به امکانات رفاهی را نسبتاً ضعیف تا

ضعیف ارزیابی کرده بودند (دهقانی و فلاح زاده ۱۳۸۴). در مطالعه‌ی محمودی‌فر نیز دانشجویان، دسترسی به امکانات رفاهی در بیمارستان را یکی از موارد ضعف در کارآموزی بیان کرده بودند (محمودی‌فر، ۱۳۸۸). در بسیاری از دانشگاه‌ها سرویس رفت و آمد برای انتقال دانشجویان به محل کارآموزی وجود ندارد و به دلیل چرخشی بودن بیمارستان‌های محل کارآموزی، دور بودن و پراکندگی بیمارستان‌های محل کارآموزی می‌تواند مشکلاتی را برای دانشجویان ایجاد کند. در شهرهایی نظیر اهواز که دارای آب و هوای نامساعد هستند، این مشکل می‌تواند منجر به نارضایتی بیشتر دانشجویان گردد. همچنین دانشجویان به تسهیلات رفاهی دیگری در بیمارستان نظیر کمد برای گذاشتن وسایل، میز و صندلی و غیره نیز نیاز دارند. گاردن و همکاران در مطالعه‌ی "ارتقای یادگیری کارآموزان در محیط بالینی" برای جذاب‌تر شدن محیط کارآموزی، مواردی برای دانشجویان در نظر گرفته شده که عبارت‌اند از: یکی شدن کامل یادگیرنده با فضای عملی یا بالینی، استفاده بهتر از محیط بالینی و امکانات آن برای یادگیری و مهارت در استفاده از فناوری اطلاعات (گاردن و همکاران ۲۰۰۰). استفاده از Logbook یا راهنمای آموزشی برای آشنایی کارآموزان با اهداف، محتوا و روش‌های بهره‌برداری از کارآموزی، توجیه کارآموزان توسط مربیان، هدایت و نظارت مربی و درگیر کردن دانشجو در فعالیت‌ها و غیره نیز به عنوان عوامل مؤثر در بهبود وضعیت کارآموزی مطرح شده‌اند (رمن و همکاران ۲۰۰۴).

بررسی نقاط قوت برنامه‌ی کارآموزی نشان داد که: نحوه‌ی برخورد مربیان کارآموزی با دانشجویان، میزان همکاری مدیران مراکز بهداشتی درمانی برای اجرای کارآموزی، هماهنگی قبلی بین گروه مدارک پزشکی و بیمارستان‌ها و تشکیل کلاس‌های توجیهی شروع دوره برای آشنایی کارآموزان با فرایند کارآموزی از جمله موارد قوت برنامه کارآموزی رشته‌ی مدارک پزشکی بودند. در بین چهار حیطة کلی مورد ارزیابی، حیطة مربوط به عملکرد مربیان کارآموزی از میانگین نمره‌ی بالاتری برخوردار بود. در فرایند کارآموزی در گروه مدارک پزشکی اهواز هر بیمارستان دارای یک مربی منتخب و مقیم برای کارآموزی می‌باشد که از بین پرسنل آن بیمارستان انتخاب می‌گردد، ملاک انتخاب مربی تسلط علمی و توانایی تدریس می‌باشد. بنابراین یافته نشان می‌دهد که رویکرد انتخاب مربی مقیم از بین کارکنان بیمارستان دارای توانایی لازم، مفید بوده است. روزبهبانی و همکاران در مطالعه‌ی به ارزیابی عملکرد مربیان کارآموزی رشته‌ی مدارک پزشکی در دانشگاه علوم

همچنین پیش از برگزاری دوره‌ی کارآموزی نیز کلاس‌های توجیهی برای دانشجویان تشکیل می‌گردد. مطالعه‌ی حاضر نشان می‌دهد که اجرای این رویکرد از دیدگاه فارغ‌التحصیلان مفید بوده است.

نتیجه‌گیری

با توجه به تغییر نام رشته‌ی مدارک پزشکی به فناوری اطلاعات سلامت از سال ۱۳۸۹، نیازهای آموزشی جدیدی برای کارآموزی دانشجویان مطرح شده است. بنابراین به منظور کاهش نقاط ضعف موجود و ارتقاء و کارآمدی هرچه بیشتر دوره‌ی کارآموزی دانشجویان، گروه مدیریت و فناوری اطلاعات (مدارک پزشکی) باید رویکردهای انتخاب مربی مقیم از بین کارکنان بیمارستان، تشکیل کلاس توجیهی در بدو کارآموزی و هماهنگی با بیمارستان‌های محل کارآموزی را برای دانشجویان فناوری اطلاعات سلامت، نیز ادامه دهد. همچنین با توجه به جایگاه شغلی آینده فارغ‌التحصیلان رشته‌ی فناوری اطلاعات سلامت، در برنامه‌ریزی کارآموزی سعی گردد که بر مهارت‌های کاربردی در ارتباط با نیازهای شغلی آینده، تأکید گردد. برای افزایش رضایتمندی دانشجویان نیز باید تا حد امکان امکانات رفاهی و آموزشی لازم را برای دانشجویان در محل کارآموزی مهیا کنند. با توجه به نتایج به دست آمده از این پژوهش و نیز بر اساس درک و استنباط پژوهشگران بر اساس آموخته‌های حاصله در جریان پژوهش، پیشنهادهای زیر را می‌توان در جهت بهبود و ارتقای دوره‌ی کارآموزی ارائه نمود:

- هماهنگی و ارتباط مستمر بین اساتید مسؤول واحد کارآموزی با کارآموز و مربی مقیم بیمارستان محل کارآموزی جهت هدایت، پایش و ارزشیابی منظم کارآموزان در راستای بهبود کیفیت دوره.

- ارائه‌ی برخی مشوق‌ها برای انگیزش بیشتر مربیان مقیم بیمارستانی، برای نمونه تقدیر و تشکر از مربیان برتر، برگزاری کلاس‌های آموزشی.

- اصلاح فرم‌های ارزشیابی دانشجویان با نظرخواهی از مربیان مقیم بیمارستانی و دانشجویان.

- تلاش گروه و دانشکده برای توجیه بیمارستان‌های محل کارآموزی به منظور تأمین امکانات رفاهی و آموزشی بیشتر برای دانشجویان، برای مثال امکان استفاده دانشجویان از سرویس‌های رفت و آمد کارکنان.

- ارائه مشوق‌های لازم برای انگیزش دانشجویان جهت گذراندن هدفمند دوره کارآموزی به عنوان فرصتی برای یادگیری.

پزشکی کاشان پرداختند، مطالعه آن‌ها نیز نشان داد که دانشجویان عملکرد مربیان را بسیار خوب ارزیابی نموده بودند (روزبهبانی و همکاران ۱۳۹۰). مطالعه‌ی دل آرام و همکاران بر روی دانشجویان پرستاری و مامایی در شهرکرد نیز نشان داد که برخورد مربیان، حمایت مربیان در محیط کار از دانشجویان، از نقاط مثبت برنامه‌ی کارآموزی بودند (دل آرام، آیین و صفدری ۱۳۸۵). در مطالعه‌ی براز پردنجانی و همکاران نقاط قوت کارآموزی دانشجویان به ترتیب شامل: برخورد مناسب مربی با دانشجو، حضور به موقع مربی و دانشجو در بخش، رعایت پیش نیازهای دروس کارآموزی و حمایت کامل مربی از دانشجو، بودند (براز پردنجانی، رستمی و لری زاده ۱۳۸۶). مربی کارآموزی نقش مهمی در یادگیری دانشجویان دارد (علوی و عابدی ۱۳۸۶)، برخورد مربی با دانشجو، رعایت موازین اخلاقی، تسلط علمی وی، حضور در محل کارآموزی، پاسخ‌گویی به سؤالات دانشجویان و نحوه‌ی ارزشیابی آن‌ها، همگی در یادگیری و رضایت دانشجو تأثیر مستقیم دارند. لذا انتخاب نامناسب مربی ضمن تأثیر منفی بر میزان یادگیری دانشجویان و می‌تواند باعث بروز استرس در آن‌ها نیز گردد (محبی نوبندگانی و همکاران ۱۳۹۱؛ و ساکی و روحنده ۱۳۸۴). اما در برخی از مطالعات داخلی بیشترین مشکل دوره‌ی کارآموزی مربوط به مربیان بوده است (محبی نوبندگانی و همکاران ۱۳۹۱).

همان‌طور که ذکر شد، یک نقطه قوت دیگر، مربوط و تشکیل کلاس‌های توجیهی شروع دوره‌ی برای آشنایی کارآموزان بود. تشکیل کلاس‌های توجیهی قبل از شروع کارآموزی یکی از روش‌های آشنا کردن دانشجویان با اهداف کارآموزی است و هدف آن کمک به هماهنگی دانشجویان با محیط کارآموزی است. در مطالعه تبریزی و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی تبریز، از دیدگاه دانشجویان مدیریت خدمات بهداشتی و بهداشت خانواده کلاس‌های توجیهی قبل از کارآموزی برای حضور مؤثر دانشجویان از اهمیت زیادی برخوردار بود (صادق تبریزی و همکاران ۱۳۸۹). مطالعه‌ی دل آرام و همکاران نیز نشان داد که، دانشجویان بیان اهداف کارآموزی در جلسه اول را به عنوان نقطه قوت ارزیابی کرده بودند (دل آرام، آیین و صفدری ۱۳۸۵). در گروه مدارک پزشکی اهواز قبل از شروع کارآموزی یک برنامه مدون کارآموزی در اختیار دانشجویان قرار می‌گیرد. در این برنامه به تمام جزئیات آموزشی در طول دوره کارآموزی شامل: سرفصل‌ها، بخش‌هایی که دانشجویان باید با آن آشنا شوند، وظایف دانشجو و مربی اشاره شده است.

of Principal Preparation and Development, Vol.4, Pp.7-12.

Borzou, R, Safari, M, Khodavisi, M, et al 2009. The Viewpoints of Nurses towards Applicability of Nursing Curriculum in Hospitals Affiliated to Hamedan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.8, No.2, Pp. 205-211. (Persian)

Dehghani, H, Dehghani, Kh, Fallahzadeh, H 2005. The Educational Problems of Clinical Field Training Based on Nursing Teachers and Last Year Nursing Students View points. *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.5, No.1, Pp. 24-33. (Persian)

Delaram, M, Aein, F, Safdari, F 2006. The viewpoints of nursing and midwifery students about the problems of clinical education in shahrekord. *The journal of medical education and development*, Vol.1, No.1, Pp.20-24.

Farahani, A, Goudarzi, M, Azizian_Kohan, N, et al 2009. The investigation of the role of syllabus and content of lessons in the entrepreneurship of graduate physical education students. *Journal of Sport Management*, Vol.1, No.1, Pp.203-223. (Persian)

Gardon, J, Hazlett, C, Tencate, O, et al 2000. Strategic planning in medical education: enhancing the learning environment for the students in clinical settings. *Medical Education*, Vol.34, No.10, Pp.481-50.

Jaffari, F, Valiani, M 2002. Evaluation of Field Training from the Viewpoints of Management and Informatics Students of Isfahan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.2, No.1, Pp.19-26. (Persian)

Javadi, M, Raeisi, AR, Golkar, M 2006. Comparison between health care management students & instructors' point of view about internship lessons in this major Isfahan University of Medical Sciences, 2006. *Strides in Development of Medical Education*, Vol.4, No.2, Pp.84-91. (Persian)

Mahmoudifar, Y 2009. Field clinical educations in the view of educational instructors and nursing students. *Scientific Journal of Education Strategies*, Vol.2, No.1, Pp.5-6. (Persian)

- توجیه مسؤولان و کارکنان مراکز پذیرنده کارآموز در راستای فراهم سازی یک محیط یادگیری عملی و واقعی برای کارآموزان.

سیاسگزاری

بدین وسیله نویسندگان مقاله مراتب سپاس و قدردانی را از گروه مدیریت و فناوری اطلاعات سلامت (مدارک پزشکی) دانشکده‌ی پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز که در امر گردآوری داده‌ها همکاری نمودند، اعلام می‌دارند.

References:

Aein, F, Alhani, F, Anoosheh, M 2010. The Experiences of Nursing Students, Instructors, and Hospital Administrators of Nursing Clerkship. *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.9, No.3, Pp.191-200. (Persian)

Alavi, M, Abedi, H 2008. Nursing Students' Experiences and Perceptions of Effective Instructor in Clinical Education. *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.7, No.2, Pp. 325-334.

Amiri, M, Farokhi, M 2007. Labor market of policies studies in successful countries. 3th National conference on jobs and higher education system. Tehran. (Persian)

Ansari, Gh, Hosseini-Nejad, S 2008. Students' impressions on clinical applications of basic science courses (2003-5). *Islamic Dental of Association of Iran*, Vol.20, No.1, and Pp.65-69. (Persian)

Azizi, N 2004. Employment and Higher Education: the Strategies for Coupling Higher Education to the Needs of Labor Market. *Research and Planning in Higher Education*, Vol.10, No.1, Pp.171-197. (Persian)

Baraz- Pardenjani, S, Rostami, M, Loozizadeh, M 2008. State of Clinical Education at Tehran University of Medical Sciences from the Viewpoint of Students of Nursing & Midwifery. *The Journal of Medical Education and Development*, Vol.2, No.2, Pp.16-26.

Baugh, DF 2003. The school-based administrative internship: Requirements and student expectations, connections. *Journal*

- Sadeghi, F, Sharifzadeh, A, MovahedMahmadi, H, et al 2008. A study of Strengths and Weaknesses of Internship Course in Agricultural Faculty at Tehran University. *Iran Agricultural Extension and Education Journal*, Vol.4, No.2, Pp.99-108. (Persian)
- Sadegh-Tabrizi, J, Mardani, L, Kalantari, H, Hamzehei, Z 2011. Clerkship from the Perspective of Students of Health Services Management and Family Health in Tabriz University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.10, No.4, Pp.439-451. (Persian)
- Saki, M, Rohandeh, M 2005. Studying the stressor factors of clinical practical of nursing from the view point of nursing students and practical solutions regarding the improvement of the quality of clinical education. *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.5, No.1, Pp.169-174. (Persian)
- Sharifzadeh, A, Mahboobi, MR 2012. An Analysis of the Expected Outcomes of Internship Course in Agricultural Education: A Case Study of Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources. *Iranian Journals of Agricultural Economics and Development Research*, Vol. 42-2, No. 4, Pp.681-691. (Persian)
- Skledar, SJ, Martinelli, B, Wasicek, K, et al 2009. Training and recruiting future pharmacists through a hospital-based student internship program. *American Journal of Health-System Pharmacy*, Vol.66, No.17, Pp.1560-1564.
- Wimmers, PF, Schmidt, HG, Splinter, TA 2006. Influence of clerkship experience on clinical competence. *Medical Education*, Vol.40, No.5, Pp.450-458.
- Mahmoudi-Najafabadi, H 2010. The relationship between labor and industries in non university of medical sciences. *1st International Conference on Innovation & Management*, Shiraz (Persian)
- Mohebbi, Z, Rambod, M, Hashemi, F, et al 2012. View point of the nursing students on challenges in clinical training, Shiraz, Iran. *Hormozgan Medical Journal*, Vol.16, No.5, Pp.415-421.
- Prince, KJ, Boshuizen, HP, Van der Vleuten, CP, et al 2005. Students' opinions about their preparation for clinical practice. *Medical Education*, Vol.39, No.7, Pp.704-712.
- Rangraz_jedi, F, Sadoughi, F, Rezai_mofrad, MR 2005. A Survey on Rate of Medical Record Students achievement to behavioral objectives in Internships in Kashan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.5, No.14 (Special Issue on 7th National Conference on Medical Education), (Persian)
- Remmen, R, Denekens, J, Scherpbier, A, et al 2004. An evaluation study of the didactic quality of clerkship. *Medical Education*, Vol.34, No.6, Pp.460-464.
- Rezaeian, M 2012. A Review on the Different Dimensions of Socially Accountable Medical Schools. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*, Vol.11, No.2, Pp.159-172. (Persian)
- Rouzbahani, F, Sheykhtaheri, A, Farzandipour, M, et al 2011. Evaluation of Training Educator's Performance from Point of Views of Medical Record Students in Kashan University of Medical Sciences, Iran. *Health Information Management*, Vol.8, No.2, Pp.251-257. (Persian)

A Survey on the Viewpoint of Graduates of Medical Records Bachelor Degree about Strengths and Weaknesses of the Internships Program in Ahvaz Jundishapour University of Medical Sciences

Javad Zarei ^{1,*}

Robab Abdolkhani ²

Sahar Azizian ³

Leyla Sarikhani ⁴

¹: PhD Student of Health Information Management, Department of management and health information technology, Para-Medical School, Ahvaz Jondishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran.

²: MSc in Health Information Technology, Abadan College of Medical Sciences and Health Services. Abadan, Iran.

³: MSc. Student of Health Information Technology, Shahid Beheshti University of Medical Sciences. Tehran, Iran.

⁴: MSc. Student of MBA, School of Health Management and Information Science, Iran University of Medical Science, Tehran, Iran.

Abstract: The internships are a major part of the training process in any courses. In comparison between medical fields and allied health with other academic fields, internships program is more important regarding others. Thus, this study was a survey on the strengths and weaknesses of the implementation of internships program on Medical Records bachelor degree training courses in Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences. Two groups of students who had passed his internship in Medical Records Discontinuous Bachelor training courses, were studied in the summer and autumn in 2011. Data was collected using a questionnaire which validity and reliability had been confirmed. The result of the study showed that the major strengths of Internships Program included: the behavior of internships instructors with students, the corporation of health care centers administrators for carrying out the internship course, the precoordination between medical records educational department and hospitals, and holding orientation classes to familiarity students with the internships process. In addition, the major weaknesses of Internships Program included: the lack of adequate transportation facilities, not assess to actual knowledge and skills of trainees, and not focus on applied content in the field of medical records regarding the future job skill requirement. Regarding to the Changed name of the medical records course to health information technology, new students' educational needs has been raised. Therefore to improve the quality of students' internships, Management and Information Technology (Medical Records) Department should continue the previous positive trends in the internships program and planning to correct the weaknesses of the past.

Keywords: Internships, Medical Record, Field Training.

***Corresponding author:** PhD Student of Health Information Management, Department of management and health information technology, Para-Medical School, Ahvaz Jondishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran. Corresponding Author.

Email: j.zarei27 @ gmail.com